

Vjeran Kursar

Uvod gostujućeg urednika

Između Europe i Bliskog istoka: migracije i njihove posljedice na području Jugoistočne Europe i Anadolije u transimperijalnom i interkulturalnom kontekstu

Znanstvenici iz domene humanistike i društvenih znanosti, uključujući i povjesničare, osjetili su se pozvani, u ime struke, dati obol proučavanju migracija, kao jednoj od glavnih dnevno-aktualnih tema današnje Europe. U polazištima se pritom bitno razlikuju, pa tako jedni migracije i migrante doživljavaju kao mrlju na savjesti Europske Unije i europejstva uopće, dok drugi u njima vide ugrozu vlastitoga vrijednosnog sustava i identiteta, tumačeći europejstvo na dijametralno suprotan, ekskluzivistički i elitistički način. O tome svjedoči i rastući broj znanstvenih skupova i projekata posvećenih migracijama u posljednje vrijeme. Primjerice, u Hrvatskoj su u posljednje četiri godine održani različiti skupovi koji su tematizirali migracije iz različitih perspektiva, uključujući i povijesni, kao što su: “Migracije i identitet: kultura, ekonomija, država” u organizaciji Instituta za migracije i narodnosti (IMIN) i Znanstvenog zavoda Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu (Zagreb, 6-12. prosinca 2018); “Migracije stanovništva – fenomen izbjeglištva” u organizaciji Bošnjačke nacionalne zajednice za Grad Zagreb i Zagrebačke županije, Fondacije Mulla Sadra Sarajevo te Instituta za migracije i narodnosti, i suorganizaciji Hrvatske matice iseljenika i Medžlisa islamske zajednice Zagreb (Zagreb, 18-19. studenog 2016); “Nacionalne manjine, migracije i sigurnost u demokratskim društvima” u organizaciji Savjeta za nacionalne manjine u suradnji sa Centrom za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zakladom Friedrich Ebert Stiftung i Akademskom mrežom za suradnju u jugoistočnoj Europi (Brijuni, 9-12. svibnja 2019); “Migracijski glasovi: mediteransko jedinstvo u raznolikosti” u organizaciji Hrvatskog P.E.N. centra i Sveučilišta u Zadru (Zadar, 10-13. listopada 2019); “Migracijski procesi između Hrvatske i Južne Amerike. Povijest, kultura i društvo” u organizaciji Znanstvenog zavoda Fakulteta hrvatskih studija u suradnji s Institutom za migracije i narodnosti i Institutom za društvene i političke studije Patagonije Nacionalnog sveučilišta u Patagoniji “San Juan Bosco” (Zagreb, 11. prosinca 2019); ili studentski skup “Migracije kroz povijest – narodi, intelektualci i kulturna transmisija” u organizaciji Kluba studenata povijesti Hrvatskog katoličkog sveučilišta “Homo volans” (26.

travnja 2019, Zagreb). Dana 15. studenog 2019. u Sisku i Hrvatskoj Dubici održan je i skup u organizaciji Sisačke biskupije, Hrvatskog katoličkog sveučilišta i Hrvatskih studija. Iako nije izravno vezan uz temu migracija, već je posvećen dramatičnom pitanju osmanskih osvajanja hrvatskih krajeva, indirektno implicira jednoznačan i jednodimenzionalan odgovor na fenomen migracija u ranonovovjekovnom hrvatskom kontekstu. Čini se da organizatori skupa “Antemurale Christianitatis – Crkva i društvo na području središnje Hrvatske krajem 15. i početkom 16. stoljeća”, sudeći prema znakovitom imenu, kao i temama izlaganja okupljenih povjesničara, nekritički prihvaćaju i promoviraju hrvatski ranonovovjekovni protuturski narativ kao konceptualni okvir, što ne ostavlja puno prostora za nijansirane analize delikatnih historiografskih pitanja ranoga novoga vijeka kao što su migracije.¹

Na valu takvog interesa akademske, ali i šire javnosti za navedenu temu, uredništvo Radova Zavoda za hrvatsku povijest odlučilo je posvetiti ovaj broj časopisa fenomenu migracija u povijesti. Zamisao je bila migracijama pristupiti u dijakronoj perspektivi, od prvih povijesnih, starovjekovnih migracija do modernog doba i konca 19. stoljeća, polazeći od pretpostavke da se ključni obrasci, kao i socijalna uloga migracija, nisu bitno mijenjali unatoč znatnim promjenama izvanjskih datosti, tehnološkom napretku, kvantitativnom opsegu te promjenama i ubrzanju ritma migracija.² U prostornom smislu, fokus ovoga broja je na migracijama na Bliskom istoku, Balkanu te Istočnoj i Srednjoj Europi, dakle, na prostoru koji do danas predstavlja “interkontinentalni most” između ne samo geografskih cjelina, nego i kulturno, povijesno, politički, vjerski, društveno, etnički, pa čak i civilizacijski zasebnih entiteta. Cilj broja, u navedenom kontekstu, nije samo utvrditi pravce kretanja migranata (ishodište i odredište), nego i analizirati prirodu samih migracija, njihove uzroke i posljedice, kako za migrante, tako i za društva (i države) koja napuštaju i ona u koje se doseljavaju. U analizu su uključeni različiti tipovi migracija, od vanjskih i unutarnjih (unutar i izvan granica jedne zajednice/države), do stalnih i privremenih (nomadi i polunomadi pastoralisti, putujući trgovci i umjetnici, sezonski radnici, i sl.), unutarnja i vanjska kolonizacija (miroljubiva i nasilna – osvajanje i strana invazija), migracije u kojima pojedinci ili grupe odlaze iz svoje kulturne zajednice i pridružuju se novoj (“cross-cultural / cross-community/ migration”) i dr.

¹ O polemičkom i ideološko-propagandnom karakteru tzv. protuturskih govora hrvatskih ranonovovjekovnih autora, u kojima motiv “predziđa kršćanstva” igra važnu ulogu, vidi: KURSAR 2004. Više informacija o skupu nalazi se na web stranici Sisačke biskupije: Znanstveni skup „Antemurale Christianitatis – Crkva i društvo na području Središnje Hrvatske krajem 15. i početkom 16. stoljeća“ <<https://www.biskupija-sisak.hr/index.php/arhiv/5400-znanstveni-skup-antemurale-christianitatis--crkva-i-drutvo-na-podruju-sredinje-hrvatske-krajem-15-i-poetkom-16-stoljea>> (pristup 18. 02. 2020.).

² Vidi npr.: MANNING 2006.

Temat započinje člankom Jasmine Osterman pod naslovom “Amoritski identitet: simbol MAR u protoklinastim izvorima” i migracijama u starom vijeku. Autorica se bavi pitanjem identiteta, podrijetla i migracije Amorita, koji slove kao glavni nositelji promjena u Mezopotamiji i na Levantu u prvoj polovici 2. tisućljeća pr. n. e. Autorica povezuje sumerski simbol MAR.TU s kolima. Drži da izvorno označava “migrante,” bez oznake geografskog ili etničkog podrijetla. Naziv je evoluirao od oznake za neprijateljske barbare na granicama sjeveoristočne Mezopotamije, do imena novih vladara starog Sumera, 700 godina kasnije. Na taj način nekadašnji barbari prerastaju iz remetilačkog u stabilizacijski element te u trenutku krize u Mezopotamiji preuzimaju inicijativu, a u konačnici i vlast. Iako jedini starovjekovne tematike, članak Jasmine Osterman ne stoji u vakumu u odnosu na ostale radove koji se bave kasnijim razdobljima, već je po mnogočemu znakovit posebice za rani novi vijek. Evolucija Amorita od “barbara” do vladara mogla bi se usporediti i s osmanskim primjerom. Početkom 14. stoljeća osnivač dinastije, Osman, u očima Bizantinaca također je bio barbar koji je stvarao manje ili veće probleme na granici kao vođa jednoga turskog ratobornog nomadskog plemena, k tome sin pridošlice u Malu Aziju. Stoljeće i pol kasnije, međutim, jedan od njegovih nasljednika, sultan Mehmed II. Osvajač (1444-1446, 1451-1481), osvojio je Carigrad, “drugi Rim,” dugo maštanu “zlatnu jabuku” islamske i osmanske tradicije (osm. tur. *kızıl elma*, doslovno “crvena jabuka”), pridodavši potom svojim carskim titulama i rimski naslov *cezara* (osm. tur. *kayser*). Osmanlije će, pak, slijedeći raniju arapsko-perzijsku tradiciju, “zemljom Rimljana” nazvati nekadašnji teritorij Istočnoga Rimskog Carstva, tj. Bizanta pod svojom vlašću u Maloj Aziji (osm. tur. *bilad-i Rum* ili *diyar-i Rum*). Kasnije će isto ime u drugačijoj formi, kao Rumelija (osm. tur. *Rum ili*), dati i svojim posjedima u Europi. Štoviše, ime *Rumi* dobilo je i kulturalno značenje, i počelo označavati stanovnike tih područja te, uže, nositelje visoke osmanske kulture.³ Kao *kayser*, Mehmed je sebe predstavljao nasljednikom rimskih careva s prijestolnicom u “drugom Rimu.” No, 27 godina kasnije pokrenuo je kampanju na jugu Apeninskog poluotoka, usmjerivši svoja stremljenja na izvornu “zlatnu jabuku” – “prvi” Rim. Sultanova smrt spriječila je nastavak uspješnih osvajanja na jugu Italije, i, moguće, spasila Rim od osmanske vlasti. Da su auto-prezentaciju osmanskog sultana kao nasljednika bizantskih (rimskih) careva makar djelomično prihvatili i nemuslimani, vjerojatno svjedoči uspješna pacifikacija novoosvojenih područja na Balkanu. Tome je znatno pridonijela i kolaboracija Carigradske patrijaršije, čijeg je patrijarha ustoličio sultan Mehmed II. u maniri bizantskoga cara.⁴ Na simboličnoj razini, navedenoj tezi u prilog govori i kontinuitet naziva Konstantinovog grada

³ Vidi: KAFADAR 2007.

⁴ O odnosu Mehmeda II. prema grčkom stanovništvu Istanbula vidi: İNALCIK 1969-70. O odnosu s Carigradskim patrijarhom vidi: İNALCIK 1998.

u slavenskoj varijanti: Carigrad, grad u kojem stoluje car (varijanta “Stambol” znatno je rjeđe zastupljena).⁵ U bosanskoj franjevačkoj tradiciji osmanski vladar nazivan je “carem,” znatno rjeđe “sultanom,” što bi moglo upućivati na određen stupanj familijarizacije, dok je za habsburškog cara rezervirana titula “cesar”.⁶ Ukratko, i Osmanlije su, poput Amorita, napredovale od barbarskih nomada na granici do samoga carskog prijestolja, zadržavši potom, iako u manjoj mjeri, privid imperijalnog kontinuiteta.

Člankom Nikolaya Antova “Demographic and Ethno-Religious Change in 15th and 16th Century Ottoman Dobrudja (NE Balkans) and the Related Impact of Migrations” (“Demografske i etno-religijske promjene u osmanskoj Dobruđi / sjevero-istočni Balkan/ u 15. i 16. stoljeću i utjecaj migracija”) započinje središnji, osmanistički temat ovoga broja. Antov je utvrdio da nakon prvotnih negativnih demografskih trendova, započetih još i prije dolaska Osmanlija, uzrokovanim ljudskim gubicima u oružanim sukobima i s njima povezanim vanjskim migracijama, u kasnom 15. stoljeću nakon učvršćenja osmanske vlasti i pacifikacije novoosvojenog područja dolazi do preokreta. U tom kontekstu Antov upravo osmansku upravu i centralizacijsku politiku vidi kao stabilizacijski čimbenik koji je potaknuo pozitivne demografske trendove putem politike naseljavanja Turaka, odnosno turskih plemena iz Anadolije i Trakije, doseljavanja Tatara iz Krimskog Kanata, dolaska velikog broja ratnih zarobljenika, koji prelaskom na islam često dobivaju slobodu, te useljavanja značajnijeg broja balkanskih kršćana vjerojatno iz središnje i sjeverne Bugarske. Prema sudu autora, to je ujedno i slika karakteristična za demografsku povijest osmanskog Balkana općenito, koju obilježava porast stanovništva, uz blagotvoran utjecaj centralizacijske politike. Antov pritom također ističe i važnu ulogu institucije vakufâ (zadužbinâ), koji su stvorili uvjete za naseljavanje Turaka i Tatara, ali su djelovali privlačno i drugim doseljenicima, kako muslimanima, tako i kršćanima.

Važnom ulogom vakufâ u urbanom, kao i općenito gospodarskom životu Osmanskoga Carstva, te utjecajem migracija na vakufe, bavi se Kayhan Orbay u članku “‘They Left Behind Institutions in Financial Jeopardy’: Central Anatolian Waqfs in the Wake of Great Flight” (“‘Za sobom su ostavili institucije u financijskim neprilikama’: srednjoanadolski vakufi nakon ‘Velikog bijega’”). Krajem 16. stoljeća ekonomska i društvena kriza koja je potresala Osmansko Carstvo eskalirala je u bunama tzv. dželalija (*celali*). Činili su ih pripadnici demobiliziranih iregularnih trupa poput levenda i sekbana, spahija otpuštenih iz službe, i softe,

⁵ Usp. İNALCIK 1993: 19.

⁶ Vidi, primjerice, osamnaestostoljetnu kroniku fojničkog samostana Nikole Lašvanina: LAŠVANIN 2003.

svršenicima medresanskih škola bez mogućnosti pronalazanja zaposlenja, kojima su se pridružili i nezadovoljni seljaci. Prelaskom nekoliko tisuća pobunjenika iz europskoga dijela Osmanskoga Carstva u Anadoliju u toj osmanskoj provinciji zavladao su opća nesigurnost i bezvlašće, koje središnje osmanske trupe nisu uspjevale ugušiti. U takvim, za lokalno stanovništvo nesnosnim, uvjetima došlo je do masovne migracije anadolskog stanovništva, poznate pod nazivom “Veliki bijeg” (osm. tur. *Büyük kaçgunluk*). Stanovništvo je napuštalo sela i gradove i zaklon tražilo u utvrđenim mjestima, planinskim selima, kao i izvan same Anadolije, poglavito u europskim provincijama Carstva i Istanbulu. Odlazak radno sposobnog stanovništva i poreznih obveznika dodatno je pogoršao gospodarsku krizu. Posebice je teško pogodio institucije poput vakufa, koji su, u okolnostima pretežito ruralne privrede, uvelike ovisili o seoskom stanovništvu i poljoprivrednoj proizvodnji. Budući da su vakufi bili dobrotvorne institucije koje su imale izrazito važnu javnu ulogu – omogućavali su funkcioniranje vjerskih, obrazovnih, društvenih i zdravstvenih ustanova, poput džamija, mekteba i medresea, imareta (javnih kuhinja), bolnica, hamama (javnih kupatila), vodovoda i česmi – njihovim propadanjem opća kvaliteta života u gradovima bila je dovedena u pitanje.

Utjecaj migracija iz gotovo svih krajeva Osmanskoga Carstva, kao i okolnih zemalja, na osmansku prijestolnicu Istanbul, megapolis ranoga novog vijeka, najveći europski, i jedan od najvećih svjetskih gradova, tema je članka “Interreligious Relations in 17th Century Istanbul in the Light of Immigration and Demographic Change” (“Međureligijski odnosi u Istanbulu u svjetlu doseljavanja i demografskih promjena tijekom 17. stoljeća”) autorice Eunjeong Yi. Znatno porast broja kršćana u Istanbulu uslijed velikog priljeva migranata izazvao je reakciju lokalnog stanovništva, što je znatno narušilo odnose između konfesija u gradu. Prema Yi, upravo bi u demografskim promjenama izazvanim migracijama trebalo tražiti uzroke međukonfesionalnih napetosti i sukoba u Istanbulu u 17. stoljeću, a ne u ideološkom sukobu i suparništvu između religija, kako to objašnjava teorija tzv. osmanske konfesionalizacije.⁷

Silvana Rachieru, u članku “Between the King and the Sultan: the Romanian Colony in Constantinople at the End of the 19th Century” (“Između kralja i sultana: rumunjska kolonija u Carigradu s kraja 19. stoljeća”), bavi se Istanbulom tijekom *Fin de siècle* te položajem rumunjskih imigranata u kozmopolitskoj osmanskoj prijestolnici u razdoblju reformi, liberalizacije i modernizacije. Rumunjske vlasti u Bukureštu i diplomatski predstavnici u Istanbulu restriktivno su redefinirali pravo na državljanstvo nove rumunjske države, isključivši kao nepodobne pripadnike nekršćanskih vjeroispovijesti, prije svega na muslimane i židove, potom etničke

⁷ Vidi: KRSTIĆ 2011.

ne-Rumunje, odnosno ne-govornike rumunjskog, što je uključivalo Grke, te stanovnike rumunjske Dobruđe, gdje je živjela znatna muslimanska turska manjina. Osmanske su vlasti, s druge strane, službeno priznavale poseban privilegirani status rumunjskim državljanima, jednak onom stranih državljana s čijim su matičnim državama postojale kapitulacije koje su im jamčile ekstrateritorijalnost. No, i s osmanske je strane postajala tendencija da se osobe nastanjene u Osmanskome Carstvu asimilira i tretira kao vlastite državljanke podložne plaćanju poreza i vojnoj obvezi, što je ponekad dovodilo do sukoba oko pitanja državljanstva određenih pojedinaca. Činjenica da su Vlaška i Moldavska prije ujedinjenja i osamostaljenja pod rumunjskim imenom bile vazalne kneževine Osmanskoga Carstva, čiji su državljanima u tome smislu imali definirana prava, dodatno je komplicirala položaj ove male, ali rastuće rumunjske imigrantske kolonije u Istanbulu.

Nada Zečević u članku "Restoration, Reconstruction and the Union: Memories of Home in the Stratiot Poetry of Antonio Molino" ("Restauracija, obnova i zajedništvo: sjećanja na dom u stratiotskom pjesništvu Antonija Molina") obrađuje fikcionalni motiv grčkih stratiota izbjeglih pred osmanskim osvajačima u iseljeništvu. Molino je dobro poznao stratiote na temelju vlastitog iskustva stečenog u Grčkoj, no, u svojim umjetničkim ostvarenjima više se rukovodio pravilima žanra i ukusom publike, kao i imperijalnim i političkim težnjama Mletačke Republike u kontekstu predstojećeg rata s Osmanskim Carstvom. To je primjer u kojem se tema migracija pojavljuje kao motiv u umjetnosti, dok se istovremeno može upotrijebiti i u propagandne svrhe.

Robert Skenderović u članku "Ekološko-geografska determiniranost koloniziranja Slavonije u 18. stoljeću" obrađuje pitanje ponovnog naseljavanja Slavonije nakon poraza Osmanskoga Carstva od Habsburške Monarhije u tzv. Velikom bečkom ratu (1683-1699). Tijekom ratnih operacija Slavonija je opustjela, a niti poraće nije donijelo znatnije poboljšanje. Muslimansko stanovništvo Slavonije napuštalo je ognjišta i nalazilo utočište na teritoriju Osmanskoga Carstva, prije svega u Bosni, dok je istovremeno u Slavoniju došao veliki val pravoslavnih i katoličkih doseljenika – izbjeglica s osmanskog teritorija iz Bosne i Srbije, uključujući i manje skupine bugarskih katolika iz Čiprovaca, kao i albanskih katolika. Dok su migracije osmanskih kršćana na habsburški teritorij u Slavoniji i Ugarskoj dobrim dijelom istražene, migracijama muslimanskih izbjeglica u suprotnom pravcu povjesničari se nisu sustavno bavili. Napuštena područja u Slavoniji uskoro je preuzela priroda, što je rezultiralo širenjem šuma i močvara u nekada ljudskom djelatnošću kultiviranom prostoru, te pojavom različitih bolesti poput malarije. Doseljeno stanovništvo je stoga moralo antropizirati prirodu ne samo novoosnovanih naselja, nego i oni napuštenih. Autor analizira probleme kolonizacije šumskih i močvarnih krajeva na primjeru Đakovačkog vlastelinstva i dolaska Nijemaca u

Osijek i Rumu. Nijemci su zbog svojih vještina i znanja bili izuzetno popularni kolonisti u novoosvojenim krajevima koje su slavonski vlastelini nastojali privući i naseliti na svoje posjede, no, brojni problemi, od onih organizacijske naravi do širenja malarije, stvarali su prepreke planiranoj kolonizaciji.

Zadnji članak, “Migration and Mobility in a Transottoman Context” (“Migracije i mobilnost u transosmanskom kontekstu”) Floriana Riedlera i Stefana Rohdewalda, nudi mogućnost teorijskog konceptualiziranja problema ranonovovjekovnih migracija i mobilnosti u jednoj široj, transregionalnoj i transimperijalnoj perspektivi, obuhvaćajući područje od Srednje i Istočne Europe do Bliskog istoka te države kao što su Osmansko Carstvo, Perzija, Poljsko-litvanska unija i Rusija, s Kavkazom i Balkanom kao inter-imperijalnim tampon zonama. Autori su odabrali nazive “transosmanski” i “Transottomanica” za svoj projekt zbog središnje uloge Osmanskoga Carstva u ovome procesu. Međutim, “Transottomanica” ne bi trebala biti shvaćena kao povijesna regija s utvrđenim granicama, već kao skup višestrukih relacijskih, društveno utemeljenih prostora. Iz ponuđene perspektive mogu se čitati i drugi članci u ovome broju, bilo da se radi o Dobruđi kao inter-imperijalnoj tampon zoni, multikulturalnim i multikonfesionalnim odnosima u imperijalnom megapolisu Istanbulu, ili, pak, kolonizaciji Slavonije kao pokrajine u tranziciji iz osmanske u habsburšku domenu, uz prateće kulturne, vjerske i demografske promjene i implikacije.

LITERATURA

- İNALCIK, Halil 1969-70. The Policy of Mehmed II toward the Greek Population of Istanbul and the Byzantine Buildings of the City. *Dumbarton Oaks Papers* 23: 229-249
- İNALCIK, Halil 1993. The Turks and the Balkans. *Turkish Review of Balkan Studies* 1: 9-42
- İNALCIK, Halil 1998. The Status of Greek Orthodox Patriarch under the Ottomans, u: Halil İnalçık. *Essays in Ottoman History*. Istanbul: Eren, 195-223
- KAFADAR, Cemal 2007. A Rome of One's Own: Reflections on Cultural Geography and Identity in the Lands of Rum. *Muqarnas* 24: 7-25
- KRSTIĆ, Tijana 2011. *Contested Conversions to Islam: Narratives of Religious Change in the Early Modern Ottoman Empire*. Stanford: Stanford University Press
- KURSAR, Vjeran 2004. Anti-muslimanski karakter protuturskih govora. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 34-35-36: 29-46
- LAŠVANIN, Nikola 2003. *Ljetopis*, 2. izd. Sarajevo - Zagreb: Synopsis
- MANNING, Patrick 2006. Cross-Community Migration: A Distinctive Human Pattern. *Social Evolution & History*, 5, 2: 24-54

Vjeran Kursar
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
kursar@gmail.com

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

51

BROJ 1

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase sans-serif font.

ZAGREB 2019.

Poseban broj

*Između Europe i Bliskog istoka: migracije i njihove
posljedice na području Jugoistočne Europe i
Anadolije u transimperijalnom i
interkulturalnom kontekstu*

Special issue

*Between Europe and Middle East: Migrations
and Their Consequences in Southeast
Europe and Anatolia in Transimperial and
Intercultural Context*

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 51, broj 1

Izdavač / Publisher
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher
Vesna Vlahović Štetić

Glavni urednik / Editor-in-Chief
Inga Vilogorac Brčić

Gostujući urednik / Guest Editor
Vjerran Kursar

Uredništvo / Editorial Board
Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council
Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz), Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

*Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /
Executive Editor for Publications Exchange*
Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant
Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina, Sv. Ivan Zelina

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*